

- принцип поєднання роботи по розвитку порушених функцій і формування прийомів їх компенсації (Колупаєва А., 2011: 272).

Висновки. Перший етап залучення дітей з особливими освітніми потребами до загально-освітнього простору здійснюється у закладі дошкільної освіти. Головним завданням діяльності організаційно-педагогічних засад інклюзивних груп є особистісний розвиток, активізація внутрішнього потенціалу дітей, залучення їх до співтворчості з педагогами та ровесниками. Розвиток дитини як суб'єкта освітньої діяльності (активної, ініціативної, відповідальної).

Янченко Т. В., Сеген К. С.

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Дослідження девіантної поведінки у світовій психологічній літературі представлені достатньо широко, а в сучасній вітчизняній психології і педагогіці є визначальним, тому що саме девіантна поведінка перешкоджає соціалізації особистості, її становленню й формуванню, розвитку її громадянської самосвідомості.

Погіршення соціальної ситуації в останні роки призвело до збільшення кількості дітей, що живуть у винятково складних соціальних умовах. Серйозний дефіцит позитивного впливу на молоде покоління призводить до того, що у дітей і підлітків домінуючими почуттями стали тривога, агресія, соціальна пасивність, страх. Непокоїть і той факт, що у науковий обіг уведено навіть поняття «діти групи ризику», що, звичайно, не прикрашає соціальне становище у державі.

Над проблемою девіантної поведінки молоді працювали вчені в галузі педагогіки, психології та інших наук. Різні фактори такої поведінки вивчали О. Бондарчук, М. Буянов, І. Данченко, О. Іваницький, С. Когут та інші. У їхніх дослідженнях йдеться про чинники виникнення девіантної поведінки, наведено її характеристику.

Девіантна поведінка – це вчинки, діяльність людей, соціальних груп, які не відповідають визнаним у даному суспільстві нормам і стандартам поведінки (Мінц М., 2009: 47).

Поняття девіації ввів французький соціолог Е. Дюркгейм, вивчаючи такий вид девіантної поведінки, як самогубство. Проявами цього типу поведінки є правопорушення, злочини, наркоманія, проституція, алкоголізм тощо.

Е. Дюркгейм вважав, що девіації присутні в кожному суспільстві. Девіації є не тільки негативною стороною, але і позитивною, адже вони дають змогу відкрити щось нове та створити нові межі. Спочатку потрібно визначити причини прояву деструктивних явищ, адже ніякий процес не може бути запущений у дію без певного імпульсу.

У першу чергу, чинником, що призводить до цього, є втрата взаєморозуміння з батьками, відкрита потреба в самостійності, вплив спілкування на вулиці і висування на перше місце авторитету ровесників, створення з них свого роду наставників, недостатня обізнаність, відсутність досвіду. Саме на цьому етапі важливо визначити прояви девіантної поведінки й запобігти їх постійному використанню. Адже коли особистість не може самоствердитись, отримати певне визнання, вона шукає можливість реалізувати себе в негативних проявах і це призводить до деформації суспільних норм і цінностей.

Ще в ранньому дитинстві розлади процесу становлення особистості можуть супроводжуватися різними проявами антисоціальної спрямованості, такими, як: заподіяння шкоди приналежній іншим власності, експансивність, жорстокість у ставленні до тварин. Розбіжності в рівні агресивності стають помітними вже у віці двох років. Із віком ознаки агресивності змінюються, хоча стійкість їх зберігається. У підлітків з'являються специфічні поведінкові реакції, що складають специфічний підлітковий комплекс: 1) реакція емансипації (крайній ступінь – бродяжництво); 2) реакція групування з однолітками (формування власної субкультури); 3) реакція захоплення (хобі).

Девіації у підлітковому та юнацькому віці виникають також і як відповідь на неспроможність особистості реалізувати свої особистісні тенденції до самоактуалізації. Тому

профілактика та подолання девіацій можливі шляхом навчання людини способів самореалізації, які б стали джерелом особистісного зростання та позитивності Я-концепції, що в цілому сприятиме психологічному благополуччю підлітка або молодій людині.

Враховуючи, що в Україні зараз неспокійні часи, негатив і труднощі, що є в країні, відбиваються на молоді. Нечіткі межі між злочинністю і порядком, правдою і неправдою призводять до деструктивних процесів. Для того, щоб зменшити і запобігти проявам девіантної поведінки, склався підхід, який абсолютизує роль родини у подоланні девіантних явищ. Зокрема, І. Пеша і Н. Комарова зазначали: *«Насамперед сім'я забезпечує: природність процесу виховання; емоційний контакт дитини з дорослими членами родини, який ґрунтується на довірі; саме приклад поведінки дорослих батьків стане основою поведінки молоді особистості, індивідуальний підхід до кожної дитини; контроль за негативними проявами серед дітей, за негативними впливами на них як внутрішніх, так і зовнішніх факторів – однолітків, засобів масової інформації, мистецтва, молодіжної субкультури»* (Пеша І., Комарова Н., 2004: 40).

Проте і надмірна опіка батьків може призвести до девіантної поведінки. Потрібно активніше залучати до роботи з молоддю фахівців соціальної сфери для співпраці з батьками, залучення молоді до активного громадського життя, щоби вона могла себе реалізувати і знайти своє призначення. Адже тільки тоді, коли людина сама буде створювати своє бачення і норми, вона зможе їх прийняти, іншими словами, «кожен вчиться на своїх помилках».

Формами соціально-психологічної допомоги в роботі з девіантними підлітками є профілактика й корекція когнітивних розладів у формі вправ і ігор, що засновані на сполученні когнітивних та сугестивних компонентів, корекції емоційно-особистісних порушень тощо. Комплексні корекційні програми сприяють підвищенню рівня психічного розвитку підлітків, особливо у сфері індивідуальних якостей (Мінц М., 2009; Танчин І., 2008), однак мають один суттєвий недолік – вони застосовуються лише на тій стадії, коли дитина вже не приховує антисоціальної спрямованості своєї поведінки – паління,

вживання алкогольних напоїв, сексуальні перверсії, суїцидальні спроби, дрібні крадіжки. Я вважаю, що рання профілактика, тобто попередження девіантної поведінки може дати більш ефективний результат.

Психолого-педагогічні засоби профілактики й корекції девіантної поведінки дають особливий ефект, якщо застосовуються у формі сполученого сугестивного та когнітивного впливу. Такий вплив може застосовуватися як у вигляді прямого навчання, так і вправ, ігор з елементами навчання й когнітивних дій, а також традиційних засобів виховання, адекватних віку підлітків із корекційними вправами, що відповідають індивідуально-типовим особливостям цієї вікової групи.

Девіантність проявляється у різних формах соціальної агресії, тривожності, дезадаптації, ворожості. Поведінка, що характеризується відхиленням від прийнятих у суспільстві норм (девіантна поведінка), за ступенем і географією поширення для величезної частини населення України є скоріше соціальною нормою.

Отже, вивчення девіації, її особливостей та причин, пошук шляхів попередження негативної поведінки дозволить зменшити прояви відхилень у молоді. Співпраця з різними інституціями, вироблення інструментарію контролю за проявом деструктивних явищ допоможе створити суспільство, де пріоритетними будуть гуманістичні цінності. Суспільству для зниження девіацій у молодіжному середовищі потрібно дотримуватися суспільних законів.

Яхнич М. В.

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА
З БЕЗПРИТУЛЬНИМИ ДІТЬМИ
НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ:
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ**

На сучасному етапі розбудови громадянського суспільства важливу роль відіграє фактор соціальної відповідальності, який